

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

Маршук Юлія Сергіївна ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ВНАСЛІДОК НЕНАЛЕЖНОГО НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ: ТЯГАР ДОВЕДЕННЯ ВИНИ	606
Новиченко Михайло Юрійович МІСЦЕ КРИПТОВАЛЮТИ В СИСТЕМІ ЦИФРОВИХ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ	609
Оскілко Олексій Олегович ДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ВИЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	610
Романовський Денис Сергійович АЛІМЕНТНІ ПРАВОВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ (ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА ПЕРСПЕКТИВА)	613
Сухий Євген Олександрович ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПРАВА НА ЖИТЛО.....	615
Шамота Олександр Володимирович ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.....	617
Якушев Станіслав Ігорович КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ (НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦІЇ ТА АНГЛІЇ)	618

СЕКЦІЯ 14. ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Голубева Неллі Юріївна ДО ПИТАННЯ ПРО ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ ЩОДО ДИТИНИ, ЯКА ДОСЯГЛА ПОВНОЛІТТЯ.....	621
Андронов Ігор Володимирович БЕЗПАПЕРОВИЙ ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС	623
Бут Ілля Олександрович АЛЬТЕРНАТИВНІ ПОЗОВНІ ВИМОГИ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	626
Дрогозюк Крістіна Борисівна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗМІЩЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В ОНЛАЙН-БЛОГАХ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	628
Павлова Юлія Сергіївна ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУДОВІЙ СИСТЕМІ	630
Полуніна Ольга Олександрівна ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ СПРАВ ПРО УСИНОВЛЕННЯ: ВНУТРІШНІ ТА МІЖНАРОДНІ ВИМІРИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ.....	632
Полюк Юлія Іванівна ПОЗАСУДОВІ ПРОЦЕДУРИ ЗАХИСТУ ЯК СПОСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА.....	634
Стоянова Тетяна Анатоліївна РОЛЬ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ У СПРАВАХ ПРО ВИДАЧУ ТА ПРОДОВЖЕННЯ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПИСУ	636
Цал-Цалко Юлія Юліївна ТИМЧАСОВИЙ ПРИХИСТОК ДИТИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	638
Яніцька Інна Анатоліївна ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЩОДО ОПИКИ ТА ПІКЛУВАННЯ НАД ДІТЬМИ. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ	640
Гончарук Анастасія Сергіївна РІВНІСТЬ СТОРІН В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ	641
Кикоть Артем Володимирович РОЛЬ УСНИХ ДОКАЗІВ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ РИМСЬКОГО ПРАВА.....	644
Петренко Наталія Дмитрівна ШТРАФ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ БРАЗИЛІЇ.....	645
Привиденцев Олександр Геннадійович ОРИГІНАЛ ЕЛЕКТРОННОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ЯК ДОКАЗ В РАМКАХ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА.....	647
Сатановська Олена Валентинівна ЕЛЕМЕНТИ ЖИТЛОВИХ ПРАВОВІДНОСИН: СУБ'ЄКТ, ОБ'ЄКТ ТА ЗМІСТ	650
Снітко Андрій Сергійович НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В РОЗВИТКУ ПРОЦЕДУРИ ОНЛАЙН ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ... ..	652

СЕКЦІЯ 15. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ

Харитонов Олена Іванівна САМОЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ.....	655
---	-----

Конвенції передбачають, що «найкращі інтереси дитини забезпечуються як правило батьками та саме батьки несуть основну відповідальність за виховання та розвиток дитини». Однак положення ст. 3 Конвенції у певних випадках сприяє захисту дитини від неналежного поводження з нею та відсутності належної турботи також з боку її батьків. Закріплення принципу забезпечення найкращих інтересів дитини передбачено й у Європейській конвенції про здійснення прав дітей (ст. 6 Конвенції). Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства» «забезпечення найкращих інтересів дитини – це дії та рішення, що спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності, та враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку й рівня розвитку, що може її висловити».

Вирішення спору про позбавлення батьківських прав має бути обґрунтованою на підставі закону та інтересів дитини, оскільки саме звернення за захистом було здійснено відповідно до неповнолітньої особи, яка потребувала захисту з боку держави, а саме судового захисту. Той факт, що дитина на момент ухвалення рішення досягла повноліття само по собі не є підставою для відмови у задоволенні позову про позбавлення батьківських прав. Також необхідно врахувати той факт, що наслідки позбавлення батьківських прав поширюються й на відносини, що виникають після досягнення дитиною повноліття (ст. 166 СК України) [2].

Отже, сімейне законодавство не містить такої підстави, як право суду відмовити у задоволенні позовних вимог щодо позбавлення батьківських прав, якщо на момент розгляду такої справи дитина досягла повноліття. У такому випадку право на позов про позбавлення батьківських прав повинно буди реалізовано, якщо під час розгляду справи судом справи про позбавлення батьківських прав дитина досягла повноліття.

Список використаних джерел

1. Постанова від ВС від 29.01.2024 у справі № 185/9339/21. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/113454556?fbclid=IwAR2ZLCRkJzuX14-fbJEhEPEQRWhD_xpBJSk0GU7THV0FRO3zy3p2ckIb8Sc.

2. Волкова Н. В. Захист сімейних прав та інтересів дитини у цивільному судочинстві : дис. ... дра юрид. наук : 12.00.03 / Нац. унт «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2022. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4fcfe324-d93f-4a7f-9659-af4abe691b19/content>.

Ключові слова: сімейні відносини, цивільний процес, позбавлення батьківських прав.

Keywords: family relations, civil process, deprivation of parental rights.

Андронов Ігор Володимирович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
доктор юридичних наук, професор*

БЕЗПАПЕРОВИЙ ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

29 червня 2023 року було прийнято, а 20 липня 2023 року оприлюднено в газеті «Голос України» Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами», що стало черговим кроком на шляху цифровізації цивільного процесу та поступового повного переходу на безпаперове судочинство.

Цим законом, зокрема, внесено зміни до ст. 14 ЦПК України та зобов'язано адвокатів, нотаріусів, державних та приватних виконавців, арбітражних керуючих, судових експертів,

органи державної влади та інші державні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи зареєструвати свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі (далі – ЄСІТС) або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами [1]. Тобто порівняно з попередньою редакцією ст. 14 ЦПК України офіційну електронну адресу було замінено на електронний кабінет, а перелік даних суб'єктів було розширено за рахунок юридичних осіб приватної форми власності.

Дана норма запроваджена поетапно. Основне коло суб'єктів повинні мати зареєстровані електронні кабінети в ЄСІТС з 19.10.2023, це: адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, органи державної влади та інші державні органи, органи місцевого самоврядування. Починаючи з 21.02.2024 електронні кабінети в ЄСІТС мали зареєструвати усі юридичні особи приватної форми власності.

Законом встановлені й правові наслідки невиконання вказаними суб'єктами обов'язку реєстрації електронного кабінету в ЄСІТС. Так, суд не приймає до розгляду процесуальні документи (залишає без руху, залишає без розгляду або повертає, залежно від виду процесуального документа) від особи, яка відповідно до вимог закону зобов'язана зареєструвати електронний кабінет в ЄСІТС, однак не зробила цього. Крім того, за відсутності в таких суб'єктів електронного кабінету в ЄСІТС інша сторона звільняється від обов'язку направлення їм копій документів, які подаються до суду.

Згідно правил, встановлених ЦПК України, «процесуальні наслідки, передбачені законом у разі звернення до суду з документом особи, яка відповідно до цієї частини зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його, застосовуються судом також у випадках, якщо інтереси такої особи у справі представляє адвокат» [2].

Вказане означає, наприклад, що у випадках представництва в суді адвокатом інтересів юридичної особи електронний кабінет в ЄСІТС має бути в них обох, а отже вказані юридичні наслідки настають у випадку відсутності електронного кабінету в ЄСІТС в будь-кого з них: в адвоката або в юридичної особи.

При цьому «якщо реєстрація електронного кабінету у Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, суперечить релігійним переконанням особи, яка зобов'язана його зареєструвати відповідно до закону, передбачені ЦПК України процесуальні наслідки звернення до суду такою особою без реєстрації електронного кабінету у вигляді залишення її документа без руху, його повернення або залишення без розгляду не застосовуються за умови, що особа заявила про такі обставини одночасно із поданням відповідного документа шляхом подання окремої обґрунтованої письмової заяви» [2].

Відповідно до абз. 2 ч. 8 ст. 14 ЦПК України «особа, яка зареєструвала електронний кабінет в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, може подавати процесуальні, інші документи, вчиняти інші процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи або її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами, з використанням кваліфікованого електронного підпису або засобів електронної ідентифікації, що мають високий рівень довіри, відповідно до вимог законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», якщо інше не передбачено цим Кодексом» [2].

Водночас, Велика Палата Верховного Суду в п. 7.59 своєї постанови у справі № 204/2321/22 сформулювала правовий висновок, згідно якого «з огляду на «якість закону», фізична особа (за виключенням адвокатів та інших, передбачених пунктом 10 Положення про ЄСІТС осіб) при зверненні до суду має чітко розуміти, що в неї є можливість через підсистему «Електронний суд» створювати та надсилати в електронному вигляді процесуальні чи інші документи, проте реєстрація офіційної електронної адреси для фізичної особи в ЄСІТС є добровільною, а кваліфікований електронний підпис має презумпцію його відповідності власноручному під-

пису, тому у такому випадку звернення до суду через офіційну електронну адресу суду з процесуальним електронним документом, який підписаний електронним цифровим підписом, є аналогічним безпосередньому зверненню до суду» [3].

Тобто можливістю звертатись до суду в електронній формі без реєстрації електронного кабінету в ЄСІТС можуть скористатися лише особи, які відповідно до закону не зобов'язані його реєструвати.

Однак, як відзначають окремі практики, у випадку відсутності можливості подати відповідний документ через підсистему ЄСІТС «Електронний суд» у необхідному форматі, або в разі технічного збою в роботі ЄСІТС, адвокат може подати обґрунтоване клопотання із посиланням на п. 27 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи або надавши докази неможливості використання підсистеми ЄСІТС «Електронний суд» з додаванням необхідних файлів, накладенням кваліфікованого електронного підпису та направленням усіх файлів на офіційну електронну адресу суду [4].

Такий підхід цілком відповідає практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), зокрема, рішенню у справі *Xavier Lucas v. France* (заява № 15567/20), де ЄСПЛ установив, що аби подати заяву про скасування в електронному вигляді через необхідну платформу, адвокат заявника мав би заповнити форму, використовуючи неточні юридичні визначення. Тому ЄСПЛ дійшов висновку, що на заявника було покладено непропорційний тягар, що порушив належний баланс між легітимним занепокоєнням із належного дотримання формальностей, пов'язаних із порушенням провадження, з одного боку, та доступом до суду, з іншого [5, с. 9–10]. Тобто вимагати звернення до суду через електронну платформу, яка некоректно працює та не забезпечує учаснику процесу можливості коректно реалізувати своє процесуальне право на думку ЄСПЛ є надмірним судовим формалізмом.

Також важливо пам'ятати, що «реєстрація в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, не позбавляє права на подання документів до суду в паперовій формі» (абз. 1 ч. 8 ст. 14 ЦПК України).

У підсумку варто зазначити, що незважаючи на всі складнощі на шляху впровадження електронного суду та наявні недоліки ЄСІТС, шлях до повної цифровізації судочинства є незворотнім так само, як є незворотнім науково-технічний прогрес.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами : Закон України від 29.06.2023 р. № 3200-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 81. Ст. 297.
2. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492.
3. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13 вересня 2023 року у справі № 204/2321/22, провадження № 14-48цс22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113701392>
4. Рабко Т. Чи може адвокат подати процесуальний документ без використання ЄСІТС? URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/ci-moze-advokat-podati-procesualnii-dokument-bez-vikoristannia-jesits>
5. Верховний Суд: огляд рішень Європейського суду з прав людини (червень-липень 2022 року). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/2022_11_08_Ogliad_ESPL_06_07_2022.pdf

Ключові слова: правосуддя, цивільний процес, судовий захист, електронний суд, електронний кабінет, безпаперове судочинство.

Keywords: justice, civil process, judicial protection, electronic court, electronic cabinet, paperless judicial proceedings.